

УДК 808.2 “18/19” І. Франко

СПІВПРАЦЯ ФРАНКА-РЕДАКТОРА З АВТОРАМИ

Марія РІПЕЙ

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, Львів, Україна, 79044*

Розглянуто особливості співпраці Франка-редактора з К. Попович і У. Кравченко; простежено, на які аспекти він звертав увагу у листах до Олени Пчілки, М. Драгоманова, І. Колесси, М. Зубрицького, Ф. Вовка.

Ключові слова: І. Франко, редактор, автор, співпраця, опрацювання.

Один із найвідоміших редакторських доробків, невичерпна скарбниця досвіду – діяльність І. Франка, який розумів становище і автора, і редактора, бо був водночас автором і редактором. Дослідження редакторського досвіду І. Франка має важливе значення для молодих редакторів, для сучасного стану книговидавництва.

Вивченню редакторської діяльності І. Франка присвячено дисертаційне дослідження М. Василенка, праці А. Каспрук, Л. Маляренко, І. Науменко, В. Селіної, Є. Ярмошевич та ін.

Метою нашого дослідження є розглянути особливості співпраці Франка-редактора з К. Попович і У. Кравченко; простежити, на які аспекти він звертав увагу у листах до Олени Пчілки, М. Драгоманова, І. Колесси, М. Зубрицького, Ф. Вовка.

Варто зазначити, що І. Франко був першим професійним редактором [1]. У нього просили порад у справах редакційних, залишали свої рукописи з проханням переглянути [20, с. 69]. І. Франко вважав, що “...основне середовище, в якому розвивається література, де публікуються найважливіші публіцистичні праці, – це часописи, передусім щоденні, справжні молохи, що пожирають велику кількість всіляких тем” [19, с. 10].

Різноманітністю тем вирізнявся журнал “Зоря” (“письмо літературно-наукове для рускихь родинъ видане Товариствомъ имени Шевченка подъ редакцією Ом. Партыцко-го”), програму видання якого розробляв І. Франко [2, с. 96]. У журналі були, зокрема, такі рубрики: “І. Повѣсти и оповѣданя”, “ІІ. Поезія”, “ІІІ. Літературна хроника и критика”, “ІV. Розправы исторични”, “V. Житєписи и причинки до исторіи літературы”, “VІ. Розправы и матеріялы етнографични та археологични”, “ІХ. Педагогія”.

Вважаючи, що “журнал завжди цікавіший, коли має більше співробітників” [5, с. 396], І. Франко запрошував авторів до активної співпраці в журналі, “котрі б хоч по одній статті в рік могли доставити” [2, с. 97]. У “Зорі” за 1885 рік у рубриці “І. Повѣсти и оповѣданя” подано, зокрема, “Забавный вечеръ, оповѣдане Олены Пчол-

ки” (ч. 1–2), “Въ гостяхъ добре, а дома лѣпше, зъ житя руской емиграціи. Историчне оповідання Дрозда” (ч. 8–19), “Старцѣ, оповѣдане Данила М. Слѣпченка” (ч. 20), “Сыны, оповѣдане Гр. Цеглиньского” (ч. 21–25), а також переклади: “Заяць, що себе жертвує, казка Н. Щедрина, перекладѣ Т. З.” (ч. 14), “Згублена грамота, былина, розказана дяком ***-скои церкви, Ник. Гоголя. Перекладѣ С. Н. Исаевича” (ч. 15–17), “Якъ то я выдавав рольничу газету, гумористичне оповѣдане Марка Твейна, перекладѣ Миронѣ” (ч. 24), а у рубриці “II. Поезія” – “Зъ поезій В. И. Масляка” (ч. 1–4, 6, 9–10, 12, 14–15), “Зъ поезій Евгенія Гребѣнки” (ч. 4), “Зъ народныхъ устѣ. Щедровка зъ Рудна” (ч. 24), “Зъ поезій Юліи Шнайдеръ. Гнобителямъ” (ч. 17), “Зъ поезій Мирона. Изъ осѣнныхъ думъ, сонетъ” (ч. 19). У рубриці “III. Литературна хроника и критика” читаємо праці О. Калитовського, Ю. Целевича, Л. Маячанця, Л. Витошинського, а в наступній (“IV. Розправы исторични”) – О. Калитовського, В. Коцовського, І. Франка, О. Партицького, П. Бажанського. Рубрика “V. Житєписи и причинки до исторіи литературы” знайомить з освітою в Україні, а наступна рубрика (“VI. Розправы и матеріялы этнографични та археологични”) “розповідає” про “Правила доброго тону въ XV вѣцѣ” та “Обычаѣ у Зулюсовъ” (ч. 13), “Людвигъ вѣрованя про птахи” (ч. 9–11), “Що робили жѣнки въ давныхъ часахъ?” (ч. 10). А у рубриці “IX. Педагогія” подано “Колька увагъ о выхованю, одчить о. В. Ильницкого” (ч. 11–12).

У першому числі “Зорі” 1885 року із закінченням у другому числі надруковано цікаве і повчальне оповідання Олени Пчілки “Забавный вечеръ” про те, як “надъ вечеръ третего дня Роздвяжныхъ святъ, въ господѣ панства Костецкихъ, у селѣ Переволокахъ, выбирали та выражали ся двѣ панночки на “вечеръ” до мѣста”. Оповідання, що вирізняється легкістю і правдивістю змалювання життя, з влучно виокремленими моментами, які на перший погляд видаються другорядними, розпочинає перше та друге числа. Бо, як писав І. Франко, “. . . у нас важнее діло не тільки доброта твору, але й його обширність: поки замістити, треба добре обрахуватися з місцем, щоб і скінчити в означений час, і не перетяжити номерів, і вдоволити справедливі претензії й інших авторів” [13, с. 594]. А те, що оповідання “Забавный вечеръ” заслуговує “першого місця” в “Зорі”, підтверджує лист І. Франка до його авторки: “Мушу Вам сказати, що наші галицькі редактори великі прихильники і хвалителі Вашої музи, особливо ж Ваших оповідань, іменно за той свіжий тон і за ті ясні кольори, які світяться з кожної строчки Вашої – щоб Вашим же словом сказати “вельми зграбненької” прози. І справді, мов на свіжо розцвітаючій луці оддыхаєш, так якоесь любо стає, читаючи Ваші оповідання...” [14, с. 10].

У листах І. Франко навчав авторів, зокрема молодих, давав їм поради, допомагав. Зокрема, до У. Кравченко писав: “. . . поперед всього я радив би Вам прочитати собі де-небудь у граматиці про просодію і будову вірша, познайомитись, що се єсть ямби, і трохеї, і дактилі, і амфібрахи... А відтак, конечно, читати поезії чільних майстрів. Коли б, може, у Вас не було просодії... то будьте ласкаві написати мені – я зараз Вам вишлю” [15, с. 370]; “. . . до написання доброї повісті треба не тільки сили чуття, але також сильної і ясної фантазії, котра би все, що там вписується, докладно представляла авторові перед очі, треба ще й тої сили, котра би раз представлений образ так довго

держала ясним і виразним перед очима фантазії, поки перо не зможе його описати...” [15, с. 368]; “кожна поезія має діло тільки з чуттям, з нього мусить плисти і на нього впливати” [16, с. 376]. Емоціями переповнений, зокрема, її вірш “Гнобителямъ”, надрукований у “Зорі” (1885, ч. 17), де читаємо такі слова:

Чи вы рабы, облудни фарисеѣ,
Въ котрых погасѣ
Огонь чутя, любви для идеѣ,
Для блага масѣ?

До К. Попович І. Франко писав: “...я готов Вам по силі можності помагати і вказувати дорогу” [8, с. 403]; “треба Вам тямити раз назавжди, що не штучність, але простота, поєдинність становлять красу і силу вірша” [9, с. 425].

Переробляючи вірші У. Кравченко та К. Попович, І. Франко надавав їм “справжньої поетичної стрункості, більшої соціальної виразності” [3, с. 136], однак применшував свою роль “кепського поета” [17, с. 381]: “засилаю Вам... Вашу поезійку, перероблену трошки під зглядом форми... як лиш можу і вмію, стараюсь не затерти Вашої мислі, не здути того ніжного золотого пилку, котрий... обслонює Ваше чуття, вилите на папір” [15, с. 372]; “...прочитав Ваші вірші... побачивши в них в незручній, правда, але не зовсім таки невдачній формі гадки здорові, а місцями навіть з немалою поетичною силою виражені. Я... сів і переробив... дозволяючи собі, крім конечних для вигладження форми дрібних перемін у вираженнях, ще лиш невеличкі приставки або скорочення, за котрі, надіюсь, Ви не прогніваєтесь на мене” [8, с. 403]. Хоча насправді здебільшого це було ґрунтовне опрацювання творів, “втручання блискучого майстра слова в сирий і незрілий поетичний матеріал початкуючих авторів” [3, с. 134].

Варто наголосити, що І. Франко підтримував авторів і це додавало їм впевненості: “Конечно, я надіюсь, що ви швидко й самі так запануете над формою, що не будете потребувати помочі від такої незручної руки, як моя” [15, с. 372]; “...редакція висилає Вам послідній н[оме]р “Діла”, в котрім напечатаний Ваш вірш... Редакція просить Вас освідчити, що й будуще радо поміщати буде Ваші праці, коли вони будуть такі гарні, як сей вірш” [10, с. 445].

Його редакційний стіл ставав операційною з клаптиками паперу, ножицями і клеєм. Складаючи порізаний на кусні твір молодого автора, він говорив, що “якби мав свого пацієнта тут, то, може, порадив би йому самому все виправити. Але це автор з провінції, треба б йому написати вдвоє довшого листа, ніж уся його новела. І він, прочитавши мої поради, махнув би на свій твір рукою і навіть не відписав би. А сюжет у нього добрий, невивгаданий, просто жаль, щоб змарнувався” [5, с. 395]. В оглядовій статті “Наша поезія у 1901 році” зазначав: “...Ми друкували все те, в чому бачили іскру таланту, щирий, хоч не раз і не зовсім бездоганний вислів дійсного чуття і серйозну працю над формою” [4, с. 72]. Він “ладен був підтримувати будь-який талант, навіть посередній, аби він прислужився ідеї майбутнього України...” [6, с. 42].

З повагою ставився до кожного автора. Коли твір потребував доопрацювання, то І. Франко повідомляв про це авторів. У листі до І. Колесси писав: “Переклад був би добрий, коли б не рими. Я радив би Вам зладити сей переклад неримованими

п'ятистопними ямбами..." [7, с. 568]; до М. Зубрицького звертався "з уклінною просьбою: 1) Переробити трошки вступ... 2) Упорядкувати матеріал трохи відмінно... переписати ті матеріали порядно, без абревіатур і без непотрібних великих букв..." [11, с. 216].

Франко-редактор внесені правки узгоджував з автором: "...Я просив би Вас, прочитавши і поробивши, де треба, чи то помарки, чи доповнення, прислати мені рукопис назад, щоб я якнайшвидше міг дати... до друку" [12, с. 81]. З'ясовував з автором і формат майбутнього видання, на якому папері друкувати, кількість примірників, давав поради. Зокрема, до Ф. Вовка писав: "Не знаю, чи до вподоби Вам буде такий формат, як отсей папір, що тут залучений? Та ще дві речі Ви забули додати: чи друкувати на грубій чи на тонкій папері і в кількох екземплярах? Я від себе радив би в усякім разі друкувати в маленькій форматику, а не в великій... щоби книжечка вийшла зграбна і удобоносима. Щодо сих точок прошу мені зараз написати, щоб друкар не мусив зробленого переробляти" [18, с. 24].

Щоб видання було цікавим і висвітлювало різноманітні теми, І. Франко намагався залучати до співпраці якомога більше авторів, з повагою ставився до кожного, допомагав, узгоджував внесені правки, давав поради щодо друкування. Особливо допомагав У. Кравченко і К. Попович, підтримував їх, навчав поетичної майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Василенко М. Г.* Редакторська та видавнича діяльність Івана Франка [Електронний ресурс] : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 27.00.05 – 2008 / Михайло Григорович Василенко. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net>.
2. *Дисак Ф.* Іван Франко в журналі "Зоря" / Федір Дисак // Пресознавчі студії : історія, теорія, методологія. – 2006. – Вип. 19(7). – С. 93–112.
3. *Каспрук А. А.* Історія одного вірша / А. А. Каспрук // Рад. літературознавство. – 1960. – №. 1. – С. 134–136.
4. *Науменко І. А.* Іван Франко – учитель молодих письменників / І. А. Науменко // Наук. зап. Дніпропетров. ун-ту : зб. праць істор.-філол. ф-ту. – 1956. – Т. 57. – С. 67–73.
5. *Партико З. В.* Загальне редагування : нормативні основи : навч. посібник / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2001. – 416 с.
6. *Сагайдак В.* Дорога до Жовтанець / Василь Сагайдак // Скарби Надбужжя. – Львів : Каменяр, 1999. – С. 41–48.
7. *Франко І.* Лист до І. Колесси / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 568.
8. *Франко І.* Лист до К. Попович / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 403.
9. *Франко І.* Лист до К. Попович / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 425.
10. *Франко І.* Лист до К. Попович / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 445.
11. *Франко І.* Лист до М. Зубрицького / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 50. – С. 216.
12. *Франко І.* Лист до М. Драгоманова / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 81.

13. *Франко І.* Лист до Олени Пчілки / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 594.
14. *Франко І.* Лист до Олени Пчілки / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 10.
15. *Франко І.* Лист до У. Кравченко / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 368–372.
16. *Франко І.* Лист до У. Кравченко / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 376.
17. *Франко І.* Лист до У. Кравченко / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 48. – С. 381.
18. *Франко І.* Лист до Ф. К. Вовка / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 24.
19. *Франко І.* Українська література за 1898 р. / Іван Франко // Збір. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 32. – С. 7–13.
20. *Франко Т.* Кілька слів про батька / Тарас Франко // Жовтень. – 1956. – № 2. – С. 68–71.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2011

Прийнята до друку 26.09.2011

COOPERATION OF IVAN FRANKO AS THE EDITOR WITH THE AUTHORS

Mariya RIPEY

*The Ivan Franko National University of Lviv,
49, Chuprynky Str., Lviv, Ukraine, 79044*

The article considers the peculiarities of I. Franko as the editor with K. Popovych and U. Kravchenko; the author traces the aspects he emphasized in his letters to Olena Pchilka, M. Drahomanov, I. Kolessa, M. Zubryts'kyi, F. Vovk.

Key words: I. Franko, editor, author, cooperation, processing.

СОТРУДНИЧЕСТВО ФРАНКО-РЕДАКТОРА С АВТОРАМИ

Мария РИПЕЙ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, Львов, Украина, 79044*

Рассмотрены особенности сотрудничества Франко-редактора с К. Попович, У. Кравченко; прослежено, на какие аспекты он обращал внимание в письмах к Елене Пчилке, М. Драгоманову, И. Колессе, М. Зубрицкому, Ф. Вовку.

Ключевые слова: И. Франко, редактор, автор, сотрудничество, обработка.